

ENIGE AANTEKENINGEN OVER HET VOORKOMEN VAN DE RIETGANS
(ANSER FABALIS) IN HET ZUIDELIJK DELTAGEBIED

Gerard Slob

Inleiding

Wanneer men wat wil zeggen over het voorkomen van de rietgans in het zuidelijk Deltagebied, vooral met betrekking tot de kwantiteit, waagt men zich naar mijn mening op glad ijs.

In dit artikel zal dan ook niet naar volledigheid worden gestreefd. Wel zal worden getracht een zo compleet mogelijk beeld te geven over het optreden van de soort in het zuidelijk Deltagebied in de laatste vijf jaar. Goed onderzoek naar het doen en laten van de rietgans in het Deltagebied is bijzonder noodzakelijk en alleen mogelijk met inzet van veel mankracht en een goede coördinatie.

Voorkomen

De eerste rietganzen arriveren meestal eind oktober begin november, het betreft dan enige honderden vogels die verdeeld in groepjes van enkele tientallen zeer verspreid voorkomen. Het duurt tot half of eind december voor er werkelijk grote aantallen gezien worden.

De hoogste aantallen worden in december en januari bereikt en liggen tussen de vijf en zeven duizend. Het is echter mogelijk dat dit getal beduidend hoger moet liggen omdat bij geen enkele telling alle regio's volledig op rietganzen afgezocht zijn. De problematiek hiervan komt onder 'moeilijkheden bij het tellen van de winterpopulatie' aan de orde. (Zie tabel 1).

In februari nemen de aantallen snel af. Soms zijn begin maart nog enige honderden vogels aanwezig doch ook deze zijn voor de lentedatum vertrokken.

Keuze voedselgebied en rustgebieden

Soms wordt gesteld dat de rietgans een "bouwlandgans", terwijl de kolgans een "graslandgans" heet te zijn. Dat hier geen vaste regels bestaan blijkt uit het volgende. In de winter van 1971-72 gingen in begin februari plotseling grote aantallen rietganzen, die voordien hoofdzakelijk in de polders van Noord- en Zuid-Beveland op bouwland vertoefden, over naar de graslandgebieden op Walcheren; ook op andere eilanden werden vanaf dat tijdstip meer rietganzen op grasland aangetroffen. Met grasland worden hier twee categorieën bedoeld: in de eerste plaats zijn dit "normale" weilanden met engels raaigras (*Lolium perenne*) als dominerende plantensoort en in de tweede plaats de in Zeeland vrij veel voorkomende graszaadcultures, veelal bestaand uit rassen van roodzwenkgras (*Festuca rubra spec.*).

Vroeg in het seizoen wordt ook gebruik gemaakt van de voedselmogelijkheden die nog niet geploegde voormalige aardappel- en suikerbietenpercelen bieden. Door het huidige machinale systeem van rooien blijven veel kriel en bietenpunten

op de akkers achter die genuttigd worden. De boer streeft er echter naar om zijn land vóór of in november geploegd te hebben zodat van deze mogelijkheid slechts door geringe aantallen rietganzen gebruik gemaakt kan worden, omdat de grote aantallen pas medio december arriveren.

Verreweg het belangrijkste voedsel vormt de "wintertarwe" (zie tabel 2) die "geknipt" wordt. Over de schade die aan dit gewas wordt toegebracht lopen de meningen in landbouwkringen nogal uiteen. Over het algemeen ondervindt de boer geen schade, behalve in extreem natte perioden, omdat dan de structuur in de bovenlaag van de grond, vooral bij de slempige Zeeuwse klei, sterk verdicht kan worden zodat het regenwater plassen gaat vormen. In alle andere gevallen zorgt de rietgans voor een grotere korrelopbrengst. Het volgende moge dit demonstreren. Vrij veel Zeeuwse boeren hielden er vroeger een kudde schapen op na om in het vroege voorjaar de wintertarwe af te laten grazen. Hierdoor stoelde het gewas in het dan volgende groeistadium beter uit en leverde daardoor meer aren dus méér opbrengst. Op een gegeven moment is men er achter gekomen dat rietganzen deze begrazingsfunctie uitstekend overnemen zodat voor dit doel geen schapen aangehouden behoeven te worden!

De dagelijkse poets- en rustperioden vinden op verschillende soorten gebied plaats. Soms is dat hetzelfde terrein

waar gefourageerd is, vaak ook onbegroeid geploegd bouwland. Wanneer het echter op de dag laag water is in de Ooster- en Westerschelde wordt voor dit doel nogal eens naar de dan droogliggende slikplaten uitgeweken. Deze gebieden liggen meestal zó ver van het vaste land verwijderd, dat het tellen van de vogels een absoluut onmogelijke zaak is, veelal zijn ze niet eens zichtbaar! - Dit is dan overigens ook een probleem met betrekking tot een totaalstelling - Hoewel dit niet bewezen is, is het naar mijn mening heel wel mogelijk dat deze slikplaten, die niet tot de slaappleaatsen gerekend worden, wanneer ze bij nacht droog liggen, incidenteel als slaappleaats gebruikt worden.

Vast bezochte slaappleaatsen zijn in de Westerschelde de Hooge Platen in het westelijk deel, in het oosten van dit estuarium fungeert het Verdrongen Land van Saafinge als zodanig.

De Oosterschelde bezit goede slaappleaatsen op het uitgestrekte schorren-areaal in het oostelijk deel, die dan ook door rietganzen benut worden. De Katse Plaat in de Zandkreek en de Haringvreter in het Veerse Meer zijn westelijker gelegen slaappleaatsen die vaak en druk gebruikt worden. Figuur 1.

Tabel 2 geeft een overzicht op welke typen terreinen in de winters 1971-72 en 1972-73 rietganzen werden aangetroffen.

Tabel 1: Aantallen rietganzen in het zuidelijk Deltagebied in de winters 1973-1974 en 1974-1975.

okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mrt.
14	270	3935	3130	1480	23

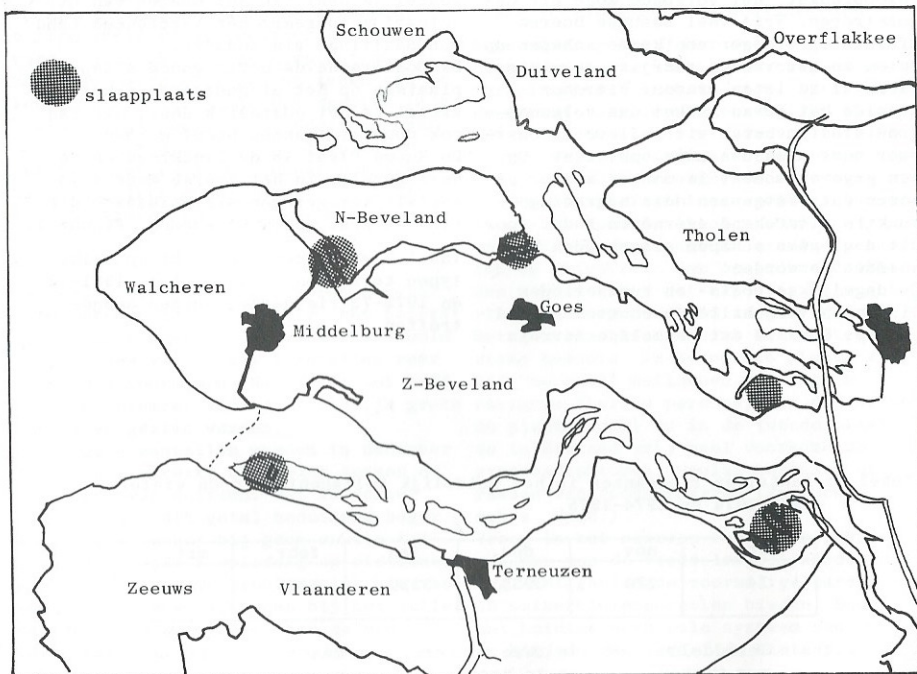
Gemiddelden over de twee winters. Per maand één telling per winter. Cijfers te beschouwen als minima.

Tabel 2: Rietganzen op verschillende terreintypen in 1971-72 en in 1972-73.

	aantal troepen	aantal ex.	in % van totaal aantal
wintertarwe	44	27.568	59,5
geploegd bouwland	13	9.855	21,2
weiland	18	4.909	10,6
slik	6	2.437	5,3
gerooid aardappel- en bietenland	3	1.600	3,5
totaal	84	46.369	100,1

Figuur 1: Slaapplaats van de rietgans in het zuidelijk Deltagebied.

Moelijkheden bij het tellen van de winterpopulatie

De rietgans kan in vrijwel alle polders van Zeeland waar gras en/of bouwland voorkomt worden aangetroffen. De topografie in bepaalde delen van deze provincie maakt het door de frequente aanwezigheid van dijken, ook bij optimale weersomstandigheden, vrijwel onmogelijk om grote regio's snel te inventariseren. Wil men in een bepaalde streek het aantal rietganzen vaststellen, dan houdt dat in dat systematisch iedere polder bekeken moet worden, wat niet alleen veel kilometers rijden vergt, maar ook zeer tijdrovend is. Om hiervan een indruk te geven het volgende. Tijdens een midwintertelling werd Oost Zeeuwsch-Vlaanderen op ganzen onderzocht; dit kostte een gehele dag waarbij 296 kilometers werden afgelegd! In dit licht gezien behoeft het nauwelijks betoog dat een momentopname, waarbij op één dag het aantal rietganzen in de zuidelijke delta wordt vastgesteld, een moeilijke opgave is. Vooral wanneer we bedenken dat een dergelijke telling nauwelijks zin heeft als de rest van het deltaggebied daarbij niet wordt betrokken omdat uitwisseling tussen beide gebieden namelijk vrij frequent plaats vindt. Eenzelfde gedrag wordt overigens overal in het overwinteringsgebied waargenomen. Uitgaande van de slaapplaatsen waaruit de voedseltrek aanvangt, wordt soms per

dag een andere richting gekozen. Komen groepen op verschillende slaapplaatsen op een of andere wijze samen, b.v. tengevolge van verstoring, dan kan hergroepering plaatsvinden; de aldus gevormde nieuwe groep gaat dan naar één van de twee oorspronkelijke slaapplaatsen terug. Het tellen van de vogels wanneer ze van de slaapplaats komen is ongeveer even moeilijk als het vaststellen van de aantallen in de voedselgebieden. In de praktijk houdt het in, dat voor het uitvoeren van goede slaapplaatsstellingen en de estuaria op verschillende plaatsen tegelijkertijd geheel door waarnemers zullen moeten worden omsingeld, omdat in alle richtingen kan worden uitgevlogen. Bovendien dient rekening gehouden te worden met het feit dat juist de rietgans soms meerdere nachten in vrij grote aantallen in het fourageergebied overnacht, zodat tellingen op of nabij de slaapplaats eveneens niet compleet behoeven te zijn. Samenvattend kan gesteld worden, dat de rietgans onze moeilijkste gansesoort is als het over het kwantitatief vaststellen in grote overwinteringsgebieden gaat. Ik hoop een indruk te hebben gegeven van de moeilijkheden die moeten worden overwonnen om in grote gebieden het voorkomen van deze gans met enige betrouwbaarheid getalsmatig te benaderen.

Adres: Boerhaavestraat 2
Kruiningen